

■ نخستین جلسه ستاد تهیه و تدوین لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ در سازمان برنامه و بودجه برگزار شد. در این جلسه، معاون هماهنگی برنامه، بودجه و نظارت گزاری درباره «ساختار تدوین لایحه بودجه سال ۱۴۰۴»، «جهت گیری های کلان بودجه»، «تکالیف بودجه ای مندرج در برنامه هفتم پیشرفت» و «بخشنامه بودجه سال ۱۴۰۴» ارائه کرد

«وطن امروز» چالش های نحوه نگارش لایحه بودجه ۱۴۰۴ برای تحقق بودجه ای با کمترین کسری را بررسی کرد

بودجه با اولویت سفره

در همین راستا، هفته گذشته، کمیسیون هماهنگی و تلفیق لایحه بودجه در مجلس شورای اسلامی نیز به بررسی گزارش های تخصصی درباره درآمدهای مالیاتی، تحولات شاخص های جمعیتی، عملکرد مولدسازی و چارچوب پیشنهادی برای ساماندهی و اولویت بندی طرح های عمرانی پرداخت.

طبق روال سال های گذشته، انتظار می رود نخستین لایحه بودجه دولت چهاردهم طی ۲ تا ۳ ماه آینده به مجلس ارائه شود. با برگزاری جلسات ستاد بودجه سازمان و پس از ابلاغ بخشنامه بودجه ۱۴۰۴، فرآیند رسمی تدوین این لایحه آغاز شده است.

گروه اقتصادی: لایحه بودجه یکی از اساسی ترین ابزارهای مدیریت اقتصادی در هر کشور است و در ایران نیز از اهمیت ویژه ای برخوردار است. این لایحه نه تنها به عنوان یک برنامه مالی برای تأمین نیازهای دولت عمل می کند، بلکه تأثیرات عمیق و گسترده ای بر تمام جنبه های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشور دارد.

در روزهای اخیر نخستین جلسه ستاد تهیه و تدوین لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ در سازمان برنامه و بودجه برگزار شد. در این جلسه، معاون هماهنگی برنامه، بودجه و نظارت گزاری درباره «ساختار تدوین لایحه بودجه سال ۱۴۰۴»، «جهت گیری های کلان بودجه»، «تکالیف بودجه ای مندرج در برنامه هفتم پیشرفت» و «بخشنامه بودجه سال ۱۴۰۴» ارائه کرد.

تغییرات در سیاست مالیاتی دولت سیزدهم و آینده آن

بررسی قرار گیرد. همچنین لازم به ذکر است در سال های که رشد درآمدهای مالیاتی زیر نرخ تورم بوده است، کشور با شوک های ارزی و افزایش مجدد نرخ تورم مواجه شده است. اگر از شوک ارزی سال ۱۴۰۱ چشم پوشی کنیم، ثبات نرخ ارز در محدوده ۶۰ هزار تومان طی ۲ سال اخیر نیز این موضوع را تأیید می کند. بنابراین به نظر می رسد یکی از تفاوت های عمده دولت ها در ۲ دهه اخیر، رویکرد آنها نسبت به تأمین درآمدهای بودجه ای از طریق رشد نرخ ارز در مقابل مالیات ستانی پرفشار بوده است.

دولت سیزدهم به طور خاص بر افزایش درآمدهای مالیاتی تأکید داشت اما این رویکرد با انتقادات زیادی از سوی برخی افراد نزدیک به دولت چهاردهم مواجه شد. حال با تغییر دولت، این پرسش مطرح می شود که آیا سیاست های مالیاتی در بودجه بودجه تغییر خواهد کرد یا خیر. همچنین یک سؤال اساسی دیگر برای مسئولان حوزه بودجه ریزی وجود دارد: اگر قرار است روند افزایشی درآمدهای مالیاتی که قطعاً آثار رکودی بر اقتصاد خواهد داشت متوقف شود، آیا دولت برنامه ای برای مدیریت هزینه های خود دارد یا نه؟ این سؤال مهم باید پیش از نهایی شدن چارچوب لایحه بودجه مورد

برخی جنبه های کلیدی اهمیت لایحه بودجه در اقتصاد ایران

۱- تعیین اولویت های اقتصادی لایحه بودجه به دولت این امکان را می دهد که اولویت های اقتصادی خود را مشخص کند. از طریق تخصیص منابع مالی به بخش های مختلف مانند بهداشت، آموزش، زیرساخت و صنعت، دولت می تواند مسیر رشد و توسعه اقتصادی کشور را تعیین کند. این اولویت ها به نوعی نمایانگر سیاست های کلان اقتصادی دولت هستند.

۲- ابزار کنترل تورم در شرایطی که اقتصاد ایران با چالش های جدی مانند تورم بالا مواجه است، لایحه بودجه می تواند ابزاری برای کنترل و کاهش تورم باشد. از طریق مدیریت هزینه ها و درآمدها، دولت می تواند بر میزان نقدینگی در بازار تأثیر بگذارد و به این ترتیب به کنترل قیمت ها کمک کند.

۳- تأثیر بر بازار کار تخصیص بودجه به پروژه های عمرانی و زیرساختی می تواند به ایجاد شغل و کاهش بیکاری کمک کند. این موضوع بویژه در شرایط رکود اقتصادی و بیکاری بالا اهمیت بیشتری پیدا می کند. با افزایش سرمایه گذاری در بخش های مختلف، فرصت های شغلی جدیدی ایجاد می شود و به بهبود وضعیت معیشتی مردم کمک می کند.

۴- جذب سرمایه گذاری خارجی لایحه بودجه می تواند به عنوان یک سیگنال برای سرمایه گذاران داخلی

بازار سهام و چالش های بودجه ۱۴۰۴

از سال ۱۳۹۹ به این سو، بازار سهام شرایط بسیار ناپایداری را تجربه کرده و با وجود افزایش مداوم نرخ تورم، بسیاری از سرمایه گذاران خرد همچنان در وضعیت زیان دهی قرار دارند. مسائلی مانند بهره مالکانه معادن، نرخ خوراک پتروشیمی و عوارض صادراتی که جمله عوامل کلیدی هستند که معمولاً در لایحه بودجه مشخص می شوند و تأثیر زیادی بر سودآوری شرکت های بورسی

دارند. به عنوان مثال، افزایش نرخ خوراک پتروشیمی در میانه اردیبهشت سال گذشته و آغاز روند نزولی شاخص کل، یکی از چالش های بزرگ بازار سرمایه را رقم زد. اکنون باید دید دولت چهاردهم که بر حمایت از بازار سرمایه و سهامداران تأکید دارد، چه سیاست هایی را درباره احکام و نرخ های تأثیرگذار بر بورس در لایحه بودجه ۱۴۰۴ اتخاذ خواهد کرد.

اثرات کسری بودجه بر اقتصاد کشور، پایه پولی و تورم

کسری بودجه یکی از چالش های مهم اقتصادی است که می تواند اثرات گسترده ای بر تمام جنبه های اقتصادی کشور داشته باشد. در ادامه به بررسی این اثرات بر اقتصاد، پایه پولی و تورم پرداخته می شود.

۱- اثر بر اقتصاد کلان کاهش رشد اقتصادی: کسری بودجه می تواند به کاهش سرمایه گذاری های دولتی منجر شود که این موضوع به نوبه خود رشد اقتصادی را تحت تأثیر قرار می دهد. کاهش هزینه های دولتی در بخش های زیربنایی و خدمات عمومی می تواند به کاهش تولید ناخالص داخلی (GDP) منجر شود.

افزایش بدهی عمومی: برای جبران کسری بودجه، دولت ممکن است به استقراض روی آورد که این موضوع می تواند منجر به افزایش بدهی عمومی و فشار مالی بر نسل های آینده شود.

۲- اثر بر پایه پولی افزایش پایه پولی: کسری بودجه می تواند به افزایش پایه پولی منجر شود، بویژه اگر دولت برای تأمین کسری خود از بانک مرکزی استقراض کند. این فرآیند می تواند به افزایش نقدینگی در اقتصاد منجر شود. تأثیر بر نرخ بهره: با افزایش پایه پولی، تقاضای وام و اعتبار نیز افزایش

می یابد. این موضوع می تواند به افزایش نرخ بهره منجر شود و هزینه استقراض را برای بخش خصوصی بالا ببرد.

۳- اثر بر تورم تورم ناشی از افزایش نقدینگی: کسری بودجه و استقراض دولت از بانک مرکزی می تواند به افزایش نقدینگی در اقتصاد منجر شود. این افزایش نقدینگی در صورت عدم تناسب با رشد تولید، می تواند به افزایش سطح عمومی قیمت ها و تورم منجر شود.

انتظارات تورمی: در شرایط کسری بودجه، مردم ممکن است انتظارات تورمی را افزایش دهند و این موضوع خود به افزایش قیمت ها کمک می کند. وقتی مردم انتظار افزایش قیمت ها را داشته باشند، ممکن است زودتر خرید کنند که این موضوع به افزایش تقاضا و در نتیجه افزایش قیمت ها منجر می شود. بنابراین کسری بودجه تأثیرات عمیق و چندوجهی بر اقتصاد کشور دارد. این تأثیرات می تواند شامل کاهش رشد اقتصادی، افزایش بدهی عمومی، افزایش پایه پولی و در نهایت افزایش تورم باشد. بنابراین، مدیریت صحیح کسری بودجه و اتخاذ سیاست های مالی مناسب برای جلوگیری از این اثرات منفی ضروری است.

نحوه تنظیم لایحه بودجه برای جلوگیری از کسری بودجه

تنظیم لایحه بودجه یکی از مهم ترین وظایف دولت و مجلس است که باید به گونه ای انجام شود که از کسری بودجه جلوگیری کند. در ادامه به برخی راهکارهای کلیدی برای تدوین لایحه بودجه بدون کسری اشاره می شود:

۱- پیش بینی دقیق درآمدها تحلیل جامع منابع درآمدی: دولت باید با دقت به بررسی و تحلیل منابع درآمدی خود بپردازد. این منابع شامل درآمدهای مالیاتی، درآمدهای ناشی از فروش نفت، درآمدهای غیرمالی و سایر منابع اقتصادی است.

واقع بیندگی در برآوردها: برآوردهای درآمدی باید واقع بینانه و بر اساس داده های تاریخی و شرایط اقتصادی موجود باشد تا از ایجاد انتظارات غیرواقعی جلوگیری شود.

۲- مدیریت هزینه ها تدوین برنامه های هزینه ای مشخص: هزینه ها باید بر اساس اولویت ها و نیازهای واقعی کشور تعیین شوند. تعیین پروژه های اولویت دار و هزینه های ضروری تقویت ارتباط با بانک مرکزی: همکاری نزدیک با بانک مرکزی برای مدیریت کاهش هزینه های غیرضروری: شناسایی و حذف هزینه های غیرضروری و غیرموثر از بودجه می تواند به بهبود تخصیص منابع و جلوگیری از کسری کمک کند.

۳- تنوع منابع درآمدی متنوع سازی درآمدها: وابستگی به یک یا چند منبع درآمدی (مانند نفت) می تواند خطرناک باشد. باید تلاش شود منابع درآمدی متنوعی ایجاد شود. از جمله مالیات های جدید، درآمدهای ناشی از خدمات عمومی و سرمایه گذاری ها.

توسعه بخش خصوصی: تشویق به سرمایه گذاری بخش خصوصی و ایجاد فضای مناسب برای کارآفرینی می تواند به افزایش درآمدهای مالیاتی و کاهش کسری بودجه کمک کند.

۴- نظارت و ارزیابی مستمر نظارت بر اجرای بودجه: ایجاد سازوکارهای نظارتی برای پیگیری و ارزیابی اجرای بودجه در طول سال مالی می تواند به شناسایی زودهنگام مشکلات و انحرافات کمک کند.

تعدیل بودجه در صورت نیاز: در صورت بروز شرایط غیرمتربقیه، امکان تعدیل بودجه باید وجود داشته باشد تا دولت بتواند به سرعت واکنش نشان دهد.

۵- ایجاد ثبات اقتصادی مدیریت مناسب سیاست های پولی و مالی: ثبات در سیاست های اقتصادی و جلوگیری از نوسانات شدید می تواند به کاهش عدم قطعیت ها و بهبود پیش بینی ها کمک کند.

تقویت ارتباط با بانک مرکزی: همکاری نزدیک با بانک مرکزی برای مدیریت نقدینگی و نرخ بهره می تواند به ایجاد شرایط مناسب برای اجرای بودجه کمک کند.

در نهایت باید اشاره کرد تدوین لایحه بودجه به گونه ای که کشور درگیر کسری بودجه نشود، نیازمند رویکردی جامع و دقیق است. با پیش بینی های صحیح، مدیریت هزینه ها، تنوع منابع درآمدی، نظارت مستمر و ایجاد ثبات اقتصادی، می توان به هدف جلوگیری از کسری بودجه نزدیک شد و از منابع مالی کشور به طور موثرتر استفاده کرد.

چالش بودجه ریزی و تغییرات ارزی

در آزمون امسال، لایحه بودجه دولت چهاردهم به مجلس ارائه خواهد شد. بر اساس کلیات موجود در بخشنامه بودجه ۱۴۰۴، تنها درباره مدل پلکانی افزایش حقوق کارمندان توافق شده است و پیش بینی خاصی برای چالش های مختلفی که بودجه سال آتی با آنها مواجه خواهد شد، وجود ندارد.

چالش های اساسی لایحه بودجه ۱۴۰۴

۱- ناترازی و کسری بودجه کسری بودجه نسبت به مصارف یکی از معضلات اصلی نظام بودجه ریزی کشور در ۲ دهه اخیر بوده و یکی از عوامل اصلی تورم در اقتصاد ایران محسوب می شود. بنابراین تأمین درآمد پایدار برای هزینه های قطعی و پرهیز از درآمدهای موهوم، از مسائل جدی خواهد بود که بودجه نویسندگان در هفته های آینده با آن روبرو خواهند شد.

محمدرضا عارف، معاون اول رئیس جمهور، در جدیدترین اظهار نظر خود اعلام کرده است «کسری ای که اکنون با آن مواجهیم حدود هزار همت است». یکی از چالش های مهم در این زمینه، دوری از درآمدهای موهوم است. درآمدهای مالیاتی، تعرفه های واکسازی دارایی ها، ۳ جزء اصلی منابع بودجه هستند که هر گونه بیش برآوردی در آنها می تواند به ایجاد درآمدهای غیرواقعی منجر شود. سناریو بودجه ریزی در نیمه دوم دهه ۹۰، بویژه در دوره ای که پورمحمدی در معاونت سازمان برنامه فعالیت داشت، نمونه ای از این بیش برآوردها در درآمدهای نفتی را به یاد می آورد.

۲- پیش بینی دولت چهاردهم از درآمدهای نفتی در سال ۱۴۰۴ درآمدهای نفتی کشور در سال های اخیر به روندی صعودی دست یافته و به میزان ۲۵ تا ۵۰ میلیارد دلار رسیده است. این درآمدهای چشمگیر یکی از دلایل اصلی جلوگیری دولت از اقدامات اصلاحی پرهزینه، مانند افزایش قیمت بنزین بوده است. اما راه نشان می دهد در سال گذشته کسری تراز گمرکی کشور به ۱۷ میلیارد دلار رسیده اما به نظر می رسد با توجه به درآمدهای قابل توجه ناشی از صادرات نفت، تراز تجاری کشور به طور معناداری مثبت شده است.

در قانون بودجه ۱۴۰۱، یکی از بزرگ ترین تغییرات، حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی برای واردات کالاهای اساسی بود که به یکی از چالش های اصلی دولت سیزدهم تبدیل شد و تبعات آن تا پایان دوره دولت ادامه یافت. با توجه به تأثیرات گسترده بودجه بر بخش های مختلف اقتصاد، حساسیت ها درباره خروجی قانون بودجه بسیار جدی است.

در تنظیم بودجه سنواتی، قیمت جهانی نفت و برآورد اولیه از میزان فروش و درآمد ارزی ناشی از صادرات نفت از جمله رکان کلیدی به شمار می روند. به طور کلی، درآمدهای نفتی بخش عمده ای از منابع بودجه را تشکیل می دهد و به طور عرفی در یک دهه اخیر، تقریباً یک سوم منابع بودجه دولت از این محل تأمین شده است.

با در نظر گرفتن انتخابات ریاست جمهوری پیش رو در آمریکا و تأثیرات احتمالی آن بر فروش نفت، این سوال مطرح می شود که آیا مانند دهه ۹۰ به بودجه های چند سناریویی درباره درآمدهای نفتی باز خواهیم گشت؟

۳- سیگنال نرخ ارز در بودجه عبدالناصر همتی، وزیر اقتصاد دولت چهاردهم، از آغاز فعالیت خود در این وزارتخانه خواستار تغییر رویکرد ارزی دولت و بانک مرکزی شده است. پس از شوک ناشی از حذف ارز ترجیحی، سیاست ارزی دولت به سمت مدل ارز تک نرخ و سپس تثبیت ارزی تغییر کرد. به این ترتیب، نرخ ارز برای واردات کالاهای اساسی ۲۸۵۰۰ تومان و نرخ تأمین ارز کالاهای واسطه ای تولید نزدیک ۴۰ هزار تومان تعیین شده است. وزیر اقتصاد اکنون خواستار نزدیک شدن نرخ های چندگانه ارزی است و به همین دلیل، احتمال افزایش نرخ ارز نیمايي به سرعت بر محاسبات بودجه تأثیر خواهد گذاشت. ملاترانی تسعیر ارز صندوق توسعه ملی و شرکت های دولتی دیگر براساس نرخ نیما محاسبه می شود. طبق احکام برنامه هفتم توسعه، حداقل ۴۰ درصد منابع ارزی حاصل از صادرات نفت به صندوق توسعه ملی اختصاص خواهد یافت.

عنوان	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲
کل درآمدهای مالیاتی (مستقیم، غیرمستقیم و عوارض)	۴۱۳	۴۴۸	۵۸۸	۸۳۳	۹۰۰	۱۱۵۸	۱۳۶۷	۱۶۹۵	۱۸۷۱	۲۴۱۵	۲۷۰۷	۶۲۸۴	۱۰۶۵۵
رشد کل درآمدهای مالیاتی (مستقیم، غیرمستقیم و عوارض)	۸٪	۳۱٪	۴۲٪	۸٪	۳۹٪	۱۸٪	۹٪	۲۵٪	۳۳٪	۵۲٪	۷۵٪	۶۲٪	۱۶۱۶۰
هزینه های جاری	۸۷۸	۸۹۰	۱۱۸۸	۱۳۳۸	۱۶۰۷	۲۰۲۰	۲۳۹۹	۲۶۶۷	۳۳۶۸	۳۵۷۷	۴۰۹۱	۱۱۳۱۱	۱۶۱۶۰
رشد هزینه های جاری	۱٪	۳۵٪	۲۰٪	۱۹٪	۲۱٪	۱۷٪	۱۲٪	۲۲٪	۳۵٪	۷۸٪	۴۰٪	۴۲٪	۱۴۰۰
منابع عمومی بودجه	۱۱۷۵	۱۰۶۴	۱۴۷۷	۱۷۸۳	۲۰۱۷	۲۸۴۲	۳۲۰۰	۳۵۴۲	۴۱۰۴	۵۶۲۱	۱۱۰۴۵	۱۵۴۴۴	۲۱۱۷۷

